

звернення 07.04.25).

ЕКОЛОГІЧНІСТЬ МАТЕРІАЛІВ ЯК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА СКЛАДОВА ПРИ НАВЧАННІ УЧНІВ МИСТЕЦТВУ

Варданія О. О.

*вчитель образотворчого мистецтва і художньої культури Наукового ліцею
№ 3 Полтавської міської ради*

У сучасних умовах реформування системи загальної середньої освіти України особлива увага приділяється питанням формування безпечного та здоров'язбережувального освітнього середовища. Одним із ключових напрямів у цьому контексті є використання екологічно безпечних матеріалів під час освітнього процесу, зокрема на уроках образотворчого мистецтва, трудового навчання та технологій. Саме мистецька діяльність, яка передбачає активне використання фарб, клеїв, паперу, текстилю, полімерів та інших матеріалів, може становити потенційну загрозу для здоров'я учнів, якщо не дотримуватись відповідних гігієнічних, санітарних та екологічних норм.

Особливу загрозу становить використання дешевих, несертифікованих чи токсичних художніх матеріалів, які можуть викликати алергічні реакції, подразнення дихальних шляхів, порушення шкірного покриву та інші негативні наслідки для дитячого організму. Оскільки діти мають підвищену чутливість до впливу хімічних речовин, екологічна безпека матеріалів повинна розглядатися як невід'ємна складова здоров'язбережувальної діяльності в школі. Крім того, це відповідає положенням Нової української школи щодо формування в учнів ключових компетентностей, зокрема – екологічної свідомості, культури здоров'я та відповідального ставлення до навколишнього середовища.

Водночас мистецька освіта відіграє важливу роль у розвитку креативного мислення, емоційного інтелекту, естетичних смаків і здатності до

самовираження. Тому поєднання екологічної безпеки та творчості є стратегічно важливим у процесі навчання мистецтву. Залучення учнів до практик використання природних, відновлюваних або перероблених матеріалів не лише зменшує ризики для здоров'я, а й формує екологічну культуру, почуття відповідальності за природу, навички усвідомленого споживання.

У зв'язку з цим постає нагальна потреба в науково-методичному обґрунтуванні підходів до добору художніх матеріалів, які б відповідали критеріям екологічності, безпечності та педагогічної доцільності. Зважаючи на обмеженість уваги до цієї проблематики в освітній політиці та навчально-методичних документах, необхідне більш глибоке дослідження означеної теми.

У наукових дослідженнях даній проблемі приділяється увага, зокрема досліджуються сучасні технології збереження здоров'я учнів [1; 4]. О. Пильтяй акцентує на ролі здоров'язбережувальних технологій на уроках технологій – серед яких важливе значення мають екологічно безпечні матеріали, робота з екологічною компетентністю школярів та відповідна підготовка педагогів [3]. О. Кудря звертається до питання здоров'язбережувальних технологій в сучасній школі [2].

Метою статті є аналіз екологічності художніх матеріалів як чинника здоров'язбереження школи, визначити їхній вплив на фізичний стан, психоемоційне благополуччя та екологічну культуру учнів.

Застосування в навчальному процесі натуральних та сертифікованих художніх матеріалів – таких як рослинні фарби, клей на водній основі, безкислотний папір, тканини з органічної сировини – дозволяє значною мірою зменшити ризики для фізичного здоров'я дітей. В умовах шкільної майстерні або кабінету образотворчого мистецтва учні зазвичай працюють упродовж тривалого часу в закритому приміщенні, де шкідливі випаровування з фарб, розчинників чи синтетичних полімерів можуть негативно впливати на дихальні шляхи, викликати алергічні реакції чи головний біль. Застосування екологічно безпечних засобів творчості відповідає засадам валеології в освіті – комплексного підходу до збереження та зміцнення здоров'я дитини в

навчальному середовищі.

Уроки мистецтва є надзвичайно ефективним середовищем для формування в учнів екологічного мислення. Коли діти працюють із природними матеріалами, зокрема – гілками, камінцями, соломою, переробленим папером, нитками з вовни, вони не лише дізнаються про властивості природних ресурсів, а й отримують практичний досвід дбайливого ставлення до природи. Використання таких матеріалів розвиває у школярів цінності сталого розвитку, культури відповідального споживання, формує навички сортування, переробки та повторного використання ресурсів. Крім того, екологічне мистецтво дозволяє осмислити взаємозв'язок між людиною і довкіллям через творчу діяльність. Такі підходи сприяють підвищенню рівня екоосвідомості, що є ключовим завданням Нової української школи та частиною формування наскрізної екологічної компетентності.

Праця з екологічно безпечними матеріалами створює сприятливе середовище для емоційного розвантаження і внутрішньої рівноваги. Доведено, що природні текстури, кольори мають заспокійливу дію на нервову систему, сприяють зменшенню тривожності, покращенню настрою, підвищенню концентрації уваги. Занурення в творчу діяльність за допомогою натуральних засобів стимулює емоційне самовираження, формує позитивну самооцінку та розвиває здатність до естетичного сприймання світу. Особливо важливою така робота є в умовах сучасних викликів – війни, соціальної нестабільності, збільшення психоемоційного навантаження на дітей. Робота з природними об'єктами (пісок, глина, деревина, сухоцвіти) може використовуватись як елемент арт-терапії.

Учитель образотворчого мистецтва чи трудового навчання є не лише передавачем знань і технік, а й модератором екологічного світогляду учнів. Його професійна компетентність має включати знання про вплив матеріалів на здоров'я, вміння добирати безпечні та екологічні засоби, а також створювати інструкції з техніки безпеки. Педагог має систематично проводити бесіди з учнями про екологічність матеріалів. Важливо, щоб екологічне мислення

закріплювалось через практику і ставало елементом особистісної культури дитини. Участь учнів у шкільних екопроектах, виставках еко-мистецтва, благодійних ярмарках з виробами з натуральних матеріалів дозволяє не лише формувати навички, а й розвивати громадянську активність і соціальну відповідальність.

Отже, екологічність матеріалів – ключова складова здоров'язбережувальної стратегії під час навчання мистецтву. Вона забезпечує безпечне фізичне середовище, підтримує екологічну культуру учнів і підсилює їхній психоемоційний стан. Для максимальної ефективності доцільно: інтегрувати екологічно чисті матеріали у навчальні програми мистецтва; проводити навчання для педагогів щодо оцінки безпечності та правильного застосування художніх матеріалів; досліджувати довготривалий ефект таких освітніх практик на здоров'я та екосвідомість учнів.

Список використаних джерел:

1. Здоров'язбережувальна складова освіти: навчально-методичний посібник. Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2024. 128 с.

2. Кудря О. В. Здоров'язбережувальні технології в сучасній школі. Формування здоров'язбережувальних компетентностей сучасної молоді: реалії та перспективи : збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої Всесвітньому Дню цивільної оборони та Всесвітньому Дню охорони праці (Полтава, 27–28 квітня 2017 р.). Полтава : ПНПУ, 2017. С. 45–47. URI: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/16616>

3. Пильтяй О. Використання здоров'язбережувальних технологій як фактор формування культури здорового способу життя на уроках технологій. Актуальні питання гуманітарних наук, 2024. С.251–257

4. Сучасні технології збереження здоров'я учнів: кращий досвід / авт. кол. ; уклад. А. Г. Обухівська, І. І. Цушко. Київ: Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2015. 221 с.